

5. Смагина Е. А. Проблемы формирования информационной культуры студентов : моногр. /Смагина Е. А. – Балашиха, Московская обл. : ИСЭПиМ, 2010. – 210 с.

6. Никитина Е. О. Информационная культура личности как одна из составляющих общей культуры человека / Е. О. Никитина // Современные гуманитарные исследования. – 2009. – № 6. – С. 182–184.

**Сотниченко Володимир
Миколайович,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноюридичних
дисциплін Інституту кримінально-
виконавчої служби

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОДЕЛІ ФАХІВЦЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ДИДАКТИЧНОГО АЛГОРИТМУ

Висвітлено дидактичні аспекти алгоритмізації процесу формування професійної моделі випускника вищого навчального закладу на прикладі підготовки фахівця для пенітенціарної служби України. В основу технології покладено дидактичний алгоритм, з допомогою якого поетапно буде сформована модель спеціаліста: від професійно орієнтованого мислення до практичної реалізації проекту професійної дії.

Ключові слова: дидактичний алгоритм; навчальна дія; об'єкт-система; система споріднених об'єктів; навчальний продукт; професійне мислення; професійна дія.

Освещены дидактические аспекты алгоритмизации процесса формирования профессиональной модели выпускника вуза на примере подготовки специалиста для пенитенциарной службы Украины. В основе предлагаемой автором технологии – дидактический алгоритм с помощью которого поэтапно будет формироваться модель специалиста – от профессионально ориентированного мышления к практической реализации проекта профессионального действия.

Ключевые слова: дидактический алгоритм, учебное действие; объект-система; система родственных объектов; учебный продукт; профессиональное мышление; профессиональное действие.

The author highlights the didactic aspects of algorithmization formation process of professional model of graduates on example of specialist training for Penitentiary Service of Ukraine. The technology which is proposed by author has its basis in didactic algorithm. It is possible by this way to form the model of a specialist step by step (from professionally oriented thinking to the practical implementation of professional action).

Key words: didactic algorithm; educational action; object- system; system of related objects; educational product; professional thinking; professional action.

Завдання, які стоять перед Інститутом кримінально-виконавчої служби, що логічно, відповідно до Концепції державної політики в сфері Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012, змушують по-новому підійти до питання підготовки фахівців для Державної пенітенціарної служби (ДПтС) України [1].

Якісна й результативна реалізація поставлених перед навчальним закладом завдань має в своїй основі цілий комплекс організаційних заходів, кожен з яких є важливим і необхідним, хоча б, з погляду системної цілісності процесу навчання. Але в цій статті автор зосереджує увагу на дидактичній складовій. Оскільки, це один із найважливіших напрямів у навчальній роботі Інституту, який дасть змогу максимально повно “вдосконалити систему підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби та підвищити рівень його соціального захисту, забезпечити наукове та науково-методичне супроводження діяльності установ виконання покарань і слідчих ізоляторів” (Державна цільова програма реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013–2017 роки) [2].

Системність логічно й закономірно передбачає й алгоритмічність. Оскільки в Державній цільовій програмі йдеться про потребу вдосконалення системи підготовки персоналу ДПтС України, то доцільно говорити про певний алгоритм підготовки. Такий алгоритм існує. Він полягає в організації підготовки персоналу, тобто це алгоритм організаційного рівня. Так само існує алгоритм і на дидактичному рівні, тобто на рівні формування професійних знань, умінь, навичок, характеристик і навіть властивостей.

Дидактика – сфера професійної діяльності викладача, головним завданням (призначенням) якого є створення навчального продукту у взаємодії з тим, кого він навчає. При цьому сам продукт залишається інтелектуальною власністю студента. Дидактика по суті становить собою систему з усіма її властивостями й параметрами. В основі системи, як зазначалося вище, покладено алгоритм.

Закон системності – один з абсолютних законів загальної теорії систем. Його вияви в природі, суспільстві й мисленні не могли б бути усвідомлені без ясного розуміння та онтологічного статусу теорії, без відповідаючого вимогам повноти визначення об’єкта – системи, без відкриття існування принципово нового виду систем – систем споріднених об’єктів.

Із законом системності пов’язано два алгоритми: алгоритм представлення об’єкта як об’єкта-системи й алгоритм побудови системи споріднених об’єктів.

Алгоритм представлення об’єкта як об’єкта-системи – це алгоритм організації процесу підготовки фахівців – від профдобору кандидатів на навчання і до завершення циклу їх професійної підготовки. Цей алгоритм застосовують у своїй професійній діяльності менеджери освіти – керівництво навчального закладу, начальники навчальних і методичних відділів, центрів, інших структурних підрозділів навчального закладу.

Алгоритм побудови системи споріднених об'єктів можна розглядати як дидактичний. Споріднені об'єкти розуміють як продукти навчальної (дидактичної) діяльності. Їх спорідненість як невід'ємна властивість професійної моделі випускника зумовлена (а скоріше, продиктована) фаховими особливостями.

Для отримання позитивних результатів запровадження в навчальний процес **дидактичного алгоритму** (рис. 1) необхідно:

попередньо провести діагностику результатів усіх видів та форм занять, що проводяться в рамках навчального процесу за традиційною формою його організації;

систематично діагностувати поточні результати поетапного запровадження **дидактичного алгоритму**, аналізувати основні показники для проведення необхідної корекції;

у разі отримання позитивних результатів із явними ознаками якісних змін за їх основними параметрами (освітньо-кваліфікаційна характеристика) підготувати рекомендації щодо запровадження **дидактичного алгоритму** в навчальний процес;

Дидактичний алгоритм – це оптимальний комплекс навчально-організаційних дій, прийомів та методів, орієнтований на отримання конкретно визначеного *навчального продукту*.

Навчальний продукт можна представити у вигляді самодостатнього інтелектуального або ж ідеомоторного¹ утворення, яке має в своїй основі репродуктивний механізм. Цей механізм забезпечує фахівцю можливість на практиці виконувати ті чи інші професійні дії.

Навчальний продукт – це результат відповідним чином організованої **навчальної дії**, основними навчальними продуктами якої, у контексті проблеми, що розглядається в цій статті, є: *професійне мислення; проектування професійної дії; практична професійна дія*.

Навчальна дія – це логічно побудована й повністю завершена частина заняття, результатом якої є навчальний продукт – *цілісне уявлення, розуміння, знання, вміння або навичка* щодо предмета вивчення.

Наприклад, **професійне мислення**. Як необхідно організувати процес мислення взагалі й професійного зокрема. Виникає ціла низка питань:

як достовірно визначати предмет мислення (вивчення)?

як визначити параметри предмета мислення (вивчення)?

яким має бути кінцевий продукт мислення (вивчення)?

якою має бути послідовність мислення (вивчення)?

які прийоми та методи необхідно використовувати, щоб оптимально організувати процес мислення(вивчення)?

за якою технологією вибудовується модель результату мислення (вивчення)?

¹ *Ідеомоторика* – уявлення про реальне виконання дій, у структурі якого є не лише *перцептивні елементи* – зорові й м'язові образи, а й *ефекторні* у вигляді дуже слабкої м'язової іннервації, яка відповідає цьому руховому завданню.

як визначити місце продукту (результату) мислення (вивчення) в системі професійної діяльності?

Вирішити ці питання значною мірою допоможе алгоритм професійного мислення. Цей алгоритм перевірено на практиці, він показав позитивні результати, що дає підстави для його експериментальної перевірки та уточнення.

Ключовим моментом у мисленні як у процесі навчання є предмет мислення (вивчення): предметом є не завжди те, що реально визначаємо. Визначати предмет треба обґрунтовано. Предмет можна визначити тільки на основі чітко визначеного пріоритету – того, що цікавить на цей конкретний момент усіх учасників процесу, або ж торкається переважно всіх базових складових.

Відповідно до того, що навчальний продукт (як логічний результат завершення будь-якого заняття) не може бути сформований шляхом простого запам'ятовування отриманої інформації, необхідно розробити й запровадити в навчальний процес такий *дидактичний алгоритм*, що дасть змогу створити навчальний продукт у виді моделі, яка може бути запроваджена в практику професійної діяльності з найбільшою вірогідністю отримання позитивного результату.

Кінцевим результатом і комплексом завдань запровадження дидактичного алгоритму передбачено перевірку на практиці дієвості та ефективності запровадження *дидактичного алгоритму* в формуванні професійної моделі фахівця-пенітенціариста.

Застосуванням *дидактичного алгоритму* передбачено чіткий і зрозумілий дидактичний процес створення базових складових професійної моделі:

алгоритму професійного *мислення* (рис. 2);

алгоритму *проектування* професійної дії (рис. 3);

алгоритму практичної професійної *дії* (рис. 4).

Формування алгоритму проектування професійної діяльності є наступним етапом завдання. Після того, як буде впевнено засвоєна та підтверджена позитивними практичними результатами модель алгоритму професійного мислення, планується розпочати процес формування вмінь розробляти проект професійної дії. Акцентовано саме на професійній дії як базовій складовій професійної діяльності.

Випускник має впевнено володіти навичками раціонального планування й організації професійної діяльності. Формується це вміння під час навчального процесу, особливо на семінарах, практичних заняттях, проходження практик і стажувань. Викладач вибудовує дидактичну модель навчальної дії, в основу якої покладено конкретну ситуацію й завдання досягти певного результату шляхом здійснення професійних дій. Курсант має побудувати модель професійної дії.

Зрозуміло, що в реальному житті ситуації будуть змінюватися, тому алгоритм проектування професійної дії матиме стохастичний характер.

Алгоритм професійної дії є логічним завершенням дидактичної моделі підготовки фахівця на основі єдиного дидактичного алгоритму. Передбачено, що практичні професійні дії випускника за цим цим алгоритмом будуть відпрацьовуватися систематично у спеціально визначеній послідовності, а саме:

у процесі вивчення кожної навчальної дисципліни;

на кожному курсі відповідно до завдань формування рівнів професійної (фахової) готовності залежно від посади, що обіймається;

під час проходження практик і стажувань;

Кінцевою метою застосування алгоритму професійної дії є отримання практичного результату та його подальше запровадження на практиці. Алгоритм професійної дії є логічним продовженням алгоритму її проектування.

Навчити фахівця професійно діяти – завдання першочергової важливості, особливо, коли це стосується правоохоронної діяльності, тобто конкретної роботи з конкретною особою як суб'єктом права. Тому важливо, щоб протягом усього процесу фахівець утримував у полі своєї професійної уваги предмет своєї дії, спостерігав за змінами, які будуть відбуватися з предметом, утримував його в правовому полі, не допускав прецеденту виникнення критичного стану, що може загрожувати отриманням негативних і навіть деструктивних результатів [3].

Предметом професійної дії є сама кримінально-виконавча служба як система з цілим комплексом логічно й закономірно пов'язаних та взаємозумовлених завдань.

Якщо курсант формуватиме проект професійної дії, – буде закономірно вмотивованою потреба в оволодінні необхідною й достатньою інформацією. Стає цілком зрозуміло, що потрібно вчити, й у якій послідовності. Не буде виникати тривіального запитання: а для чого це все вчимо?

Важливим чинником у формуванні професійної моделі є дотримання принципу дидактичної та професійної адекватності результатів навчання на кожному його етапі. Тобто запропонована єдина дидактична модель повинна забезпечувати формування основних навчальних продуктів на такому рівні їх професійної придатності, на якому вимоги до професіоналізму фахівця на кожному етапі його підготовки є повністю сформованими, чітко визначеними та зрозумілими.

Слід зауважити, що кожний алгоритм потребує розроблення своєї спеціальної методики, так само, як і кожна позиція, кожна структурна складова окремого алгоритму може бути реалізованою з допомогою методу або прийому спеціально підібраного (визначеного) для виконання цього завдання.

Узагалі ж дидактичний алгоритм формування професійної моделі фахівця для пенітенціарної служби – це насамперед технологія, орієнтована на практичну підготовку. Ця технологія може бути перспективною як у чисто професійному, так і в науковому плані, оскільки її запровадження потребує ретельного розроблення цілого комплексу спеціальних методик.

Припускаємо, що результатом запровадження в навчальний процес цього дидактичного алгоритму буде нова дидактична модель підготовки

пенітенціариста, з допомогою якої отримаємо фахівця, здатного продуктивно виконувати свої службові обов'язки на основі впевненого володіння алгоритмом професійного *мислення*, алгоритмом *проектування* професійної діяльності та алгоритмом її *практичного здійснювання*.

Список використаних джерел

1. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012#n9>.

2. Державна цільова програма реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013–2017 роки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012/paran9#n9>

3. Сотниченко В. М. Оновлення парадигми професійної освіти у правоохоронній діяльності / В. М. Сотниченко // Інноваційні технології підготовки правоохоронців : матеріали наук.-метод. конф. (Київ, 22 квіт. 2011 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 292 с.

СТРУКТУРА ДИДАКТИЧНОГО АЛГОРИТМУ

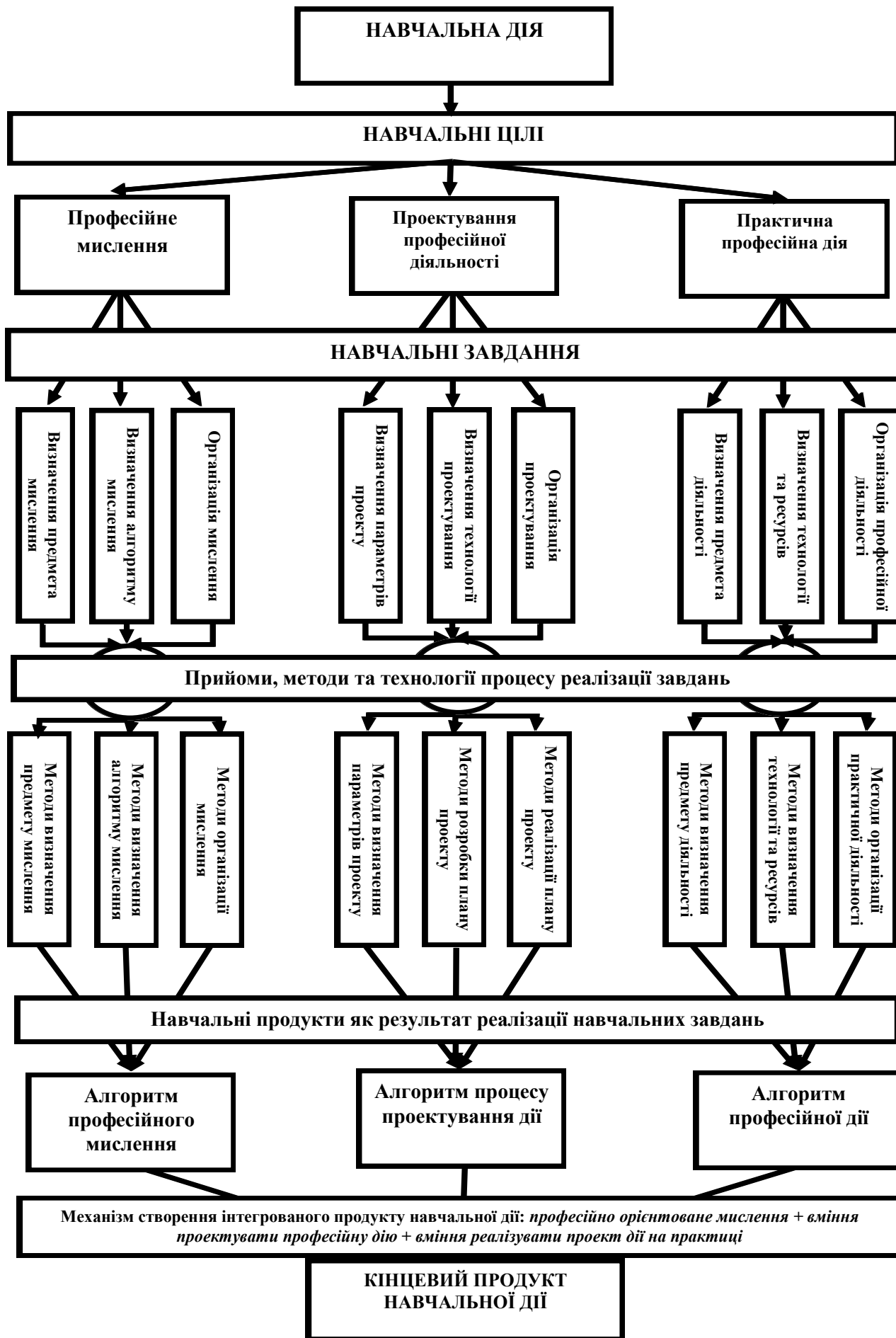

Рисунок 2

СТРУКТУРА АЛГОРИТМУ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ

СТРУКТУРА АЛГОРИТМУ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЇ

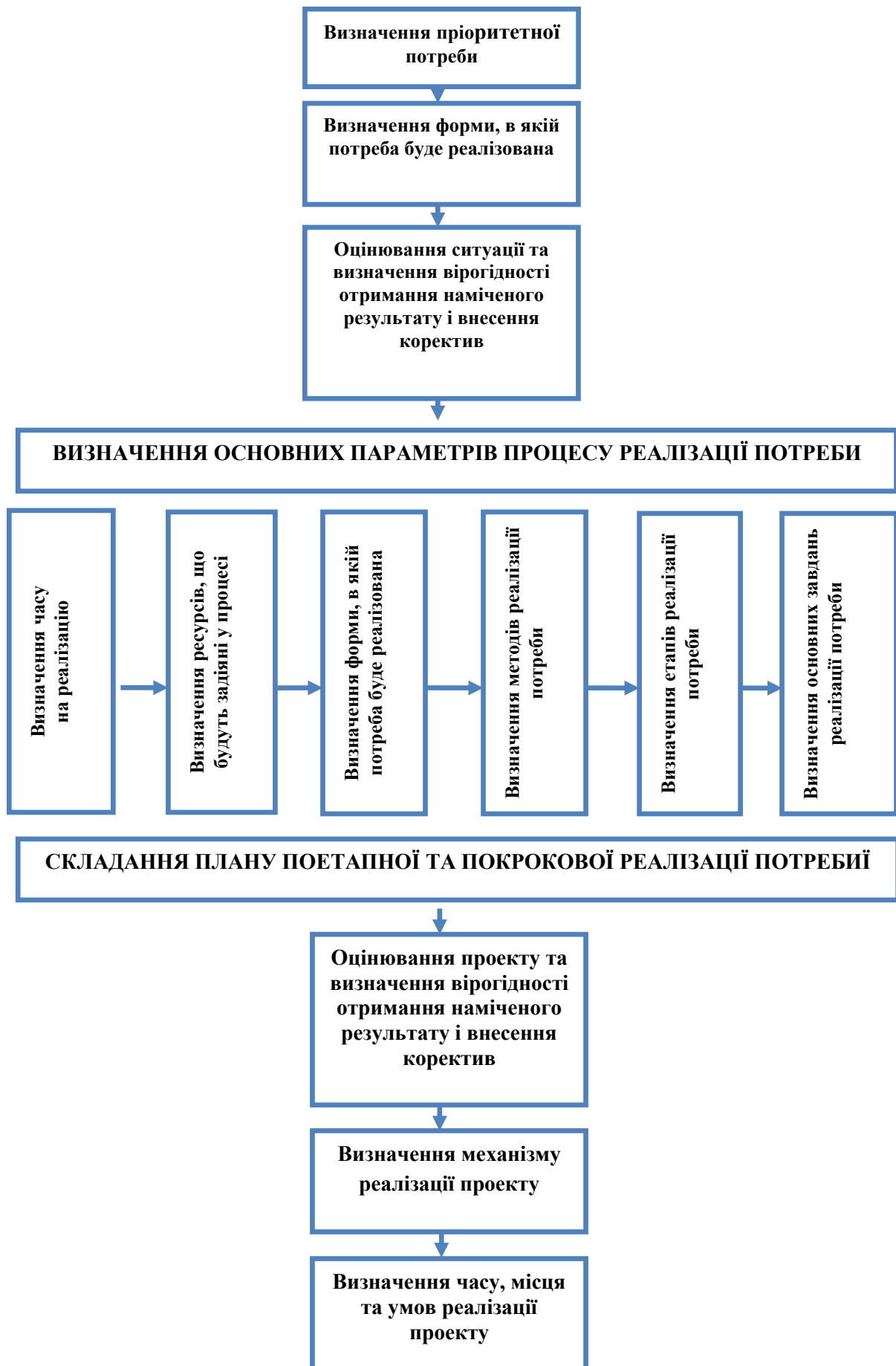

Рисунок 4

СТРУКТУРА АЛГОРИТМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЇ

